

สถานะองค์ความรู้สังคมวัฒนธรรมของความเลียง
“เด็กแว้นชใหม่บริบทการเปลี่ยนผ่านทางสังคม/เศรษฐกิจ ในชนบทไทย”

ศ. ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

- ◆ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยโพศาคาลและลัทธิ
- ◆ "ความเลียง" สามีมมมอมง
- ◆ กรอบคิดพื้นฐานทำความเข้าใจ "ความเลียง"
- ◆ ความเปลี่ยนแปลงใน "ชนบท" กับเด็กแว้นช

ทบทวนสถานะและองค์ความรู้ที่ทางสังคมและวัฒนธรรม
กับ "ความเลียงสุขภาพ"

◆ "ความเลียงสุขภาพ" ที่เกิดจากพฤติกรรมของคน (ยาเสพติด
ยาสูบ แอลกอฮอล์ อุบัติเหตุ)

◆ การรับรู้/ให้ความหมาย/ความสำนึก ต่อความเลียงสุขภาพ ที่
ขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (Subaltern ภาพยนตร์
การเมือง)

◆ การรับรู้/ให้ความหมาย ต่อสภาวะของความเลียง (ความหมาย
ที่แปรเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์
(Periodization))

◆ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจ "ความเลียง/สุขภาพ" ในมิติของ
ประวัติศาสตร์อารมณ์ความรู้สึก (History of
Emotions) เพราะความรู้สึก "เลียง" ไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ
หรือเกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา หากแต่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
คนกับเงื่อนไขของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

กรอบคิดพื้นฐานทำความเข้าใจ " ความเสี่ยง "

◆ กรอบคิดของ Norbert Elias : The Society of Individuals การศึกษาการจัดความสัมพันธ์ระหว่าง (Imagined) Individuals กับ (Imagined) Society

◆ ความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Bowling Alone : Putnam)

◆ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคมได้ "ผลิต/สร้าง/สถาปนา" ระบบอารมณ์ความรู้สึก (emotional regime) ที่จะเข้ามากำกับการให้คุณค่าแก่การตัดสินใจ ทำอะไรหรือไม่ทำอะไรของปัจเจกชน/กลุ่มปัจเจกชนอันเป็นการตัดสินใจบนความหมายที่มีต่อ "สังคม"

- ◆ ระบอบอารมณ์ความรู้สึก : จะมองได้อย่างไรบ้าง
- ◆ ครอบครัว/การสร้างความเป็น "เด็ก" Family fortunes ฯลฯ
- ◆ I-Identity / We-Identity
- ◆ Compassion / Un-Compassion , Publicness
- ◆ การศึกษาประวัติศาสตร์ของระบอบอารมณ์ความรู้สึกจะเอื้ออำนวยให้
เข้าใจมากขึ้นในเรื่อง " ความเสี่ยง / สุขภาพ " โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
ช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านของปัจจุบัน

◆ ความเปลี่ยนแปลงใน "ชนบท" กับเด็กแว้นซ์

◆ ความเปลี่ยนแปลงอย่างไพศาลและลึกซึ้งทุกมิติทุกระดับในสังคม

◆ เส้นแบ่ง เมือง/ชนบท พร่ามัว

◆ ชีวิตทุกรุ่นเปลี่ยนแปลงระบอบอารมณณ์ความรู้สึกนึกคิด

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ “ชนบท” :
ความเปลี่ยนแปลงลักษณะของ “สังคมชนบท”

- ความเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินมานานับจากหลังสงครามโลก ทำให้ลักษณะของ “สังคมชนบท” อย่างที่เคยรับรู้กันมานั้นจบสิ้นแล้ว ไม่ว่าจะทางด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกผลผลิต ความสัมพันธ์กับตลาด ความสัมพันธ์ภายใน/ภายนอกชุมชน
- ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนจาก “สังคมชาวนา” มาสู่ “สังคมผู้ประกอบการ” (กระบวนการผลิตสู่ตลาดโดยตรง การแยกส่วนในกระบวนการผลิต เครื่องจักร ฯลฯ)
- ความสำคัญของ “สังคมผู้ประกอบการ”

“ผู้ประกอบการในชนบท”

ผู้ประกอบการในชนบท = ผู้ประกอบการในการผลิตสมัยใหม่

ด้านแรก ได้แก่ การแบกรับความเสี่ยง (take risks) ในกระบวนการเป็น
“ผู้ประกอบการ”

ด้านที่สอง ผู้ประกอบการในชนบทจะต้องเป็นผู้ที่ “ประกอบสร้างผลิตภัณฑ์
ใหม่จากแหล่งทรัพยากรหลายแหล่งและฐานทรัพยากรที่ผลิตนั้นต้อง
สัมพันธ์กับภาคเกษตรกรรมในชนบท ผลิตภัณฑ์ใหม่จะมุ่งสู่ตลาด”
(combinations of resources based on
agricultural sector / opening of new markets)

สังคมของผู้ประกอบการ :

สังคมของเครือข่ายการผลิตที่เป็นแนวระนาบ

- ข้ามพรมแดนของชุมชนแบบเดิม
- เครือข่ายการผลิตแต่ละชุดกว้างขวางข้ามชุมชน/อำเภอ/จังหวัด กลายเป็นความสัมพันธ์หลกทกกากบให้ดำเนินการผลิตต่อเนื่อง (เดิมชุมชนเป็นหลัก)
- ความสัมพันธ์ภายในชุมชนจึง “ หลวม” กว่าเดิม แต่จะเหนียวแน่นบนฐานเครือข่ายการผลิต
- การแตกตัวทางชนชั้นชัดเจนขึ้น แต่โอกาสในการเลื่อน/เปลี่ยนแปลงสถานะ/ชนชั้น/เลื่อนไหลมากขึ้นมาก

สังคมของผู้ประกอบการ :

สังคมของเครือข่ายการผลิตที่เป็นแนวระนาบ

- การเปลี่ยน/ไหลเวียน/แทนที่/เกิดขึ้นในระหว่างชั้น ได้แก่ คนจน/ ช่างนา จำนวนมากในชนบทได้ปรับตัวขึ้นเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นชนชั้นกลางใหม่ในพื้นที่ (เกษตรพันธะสัญญา ช่างซ่อมเครื่องมือนอกการเกษตร ฯลฯ)
- คนในชนบทที่เคยเป็นคนจนมีที่ดินน้อยปรับตัวเองสู่การขายแรงงานภาคเกษตรอย่างมีทักษะพร้อมกันทำให้เกิดเครือข่ายของผู้ขายแรงงานภาคเกษตร (สามารถรับจ้าง 30 วันต่อเดือน)
- การเกิดผู้ประกอบการระดับต่างๆนอกภาคเกษตรกรรมที่อยู่ในพื้นที่ทิวสูงมาก
- การเป็น **entrepreneur** ที่ประสบความสำเร็จจึงเป็นทางเดินและความใฝ่ฝันของคนทุกกลุ่มในสังคม "ชนบท"

สังคมชนบทมีความตึงเครียดสูงขึ้น สถาบัน/ภูมิปัญญาแบบเดิมไม่สามารถที่จะลดทอนหรือสลายความตึงเครียดนี้ได้ แต่ก็ได้สร้างกลไกใหม่ที่ทำหน้าที่แทนได้ในระดับหนึ่ง

ความเปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างความรู้สึก

(Structure of Feeling > Regime of Emotion)

- กำไร/ขาดทุน เป็นกรอบความรู้สึกปรกติ เดกเช่นเดียวกันชั้นชั้นกลางทกระดับ การคัดเลือกแบบมีเหตุผล (Rational choice) เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจมากขึ้น
- Fear of Falling/Sense of Achievement มีพลังขับเคลื่อนมากขึ้น (สังคมเรียนสูงชั้น / ประกันชีวิต/ภัยมากขึ้น/ลงทุนมากขึ้น : Risks Society)
- Family Fortunes ครอบครัวเดี่ยวสูงชั้น/มองอนาคตของครอบครัว
- ปัจเจกชนนิยมกับสำนักของกลุ่ม ก่อเกิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ (Public Sphere)
- สำนักของ "ประชาชนพลเมือง" สูงมากขึ้น

แว่นช้อยู่ตรงไหนของความเปลี่ยนแปลง

- ◆ “แว่นช้อย้ายตัวไปตามหัวเมืองและพื้นที่ชายขอบของ”เมือง”
ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
- ◆ เป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงมาสู่”สังคมผู้ประกอบการ”
จนบัดนี้ “แว่นช้อยู่” อยู่ทุกพื้นที่หลักในสังคมชนบทไทย

ระลอกของแวนซ์

- ◆ หากพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของ "รุ่น" กับการครอบครองจักรยานยนต์/ถนน/พฤติกรรม น่าจะแบ่งเป็นสองรุ่น
- ◆ ทศวรรษ ๒๕๓๐. ทศวรรษ ๒๕๔๐

◆ รุ่นทศวรรษ ๒๕๓๐ / ๗๐ % กลายเป็นผู้ประกอบการ.
(๓๐% ตกหล่นในเรือนจำ / ธุรกิจเทา / มืด)

◆ รุ่นทศวรรษ ๒๕๕๐ / รุ่นปฏิบัติการในปัจจุบัน ลกหลาน
ผู้ประกอบการ ร่ำรวยกว่ารุ่นแรก มีโอกาสรับการศึกษา
มากกว่ารุ่นแรก

◆ แวนชรีนปัจจุบันดำรงอยู่ในสภาพความขัดแย้งหลายมิติ
(Dilemma)

◆ การเติบโตในสังคมปรารถนาให้เด็กเป็น "เด็ก" (การศึกษาคครอบคลุม) / แรงขับเพื่อข้ามความเป็น "เด็ก"

◆ ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ "สาธารณะ" / compassion
เฉพาะกลุ่ม / ไม่มีจินตนากรรม "สังคม"

◆ อนาคตอยู่ที่ไหน / จินตนาการไปไม่ถึง / ชีวิตขึ้นอยู่กับการใช้
ในวัน

"สังคมความเล็งสูงภายใต้ความไม่แน่นอน"

- ◆ ในช่วงความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ปัจจุบัน คนแต่ละกลุ่มมีทางเดิน/มีเวลาของแต่ละกลุ่ม การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนกับสังคมก็ไม่เหมือนกัน

สภาวะ "ความไม่แน่นอน" เป็นสภาวะของการไม่รู้ว่าจะอะไรจะ
เกิดขึ้น และจะเกิดขึ้นอย่างไร

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดสภาวะเช่นนี้ ได้แก่ การที่ระบบ/ระบบที่เคยดำรง
อยู่ไม่สามารถที่จะดำเนินงานต่อไปได้ ซึ่งส่งผลทำให้สังคมเกิด
ความรลกกถความ "ไร้ระเบียบ" ที่ครั้งหนึ่งเคยกำกับให้ทุกอย่าง
เดินไปตามครรลองที่เคยเป็น "ความแน่นอน" ที่ครั้งหนึ่งเคย
หมายรได้วาทากทำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วจะได้รับผลอย่าง
คาดหมายได้สูญสลายลงไป

สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ "ย่ำแย่" อย่างที่
ไม่เคยพบมาก่อน แน่แน่นอนแม้ว่าโดยพื้นฐานของสังคมยังคงมี
พลังที่จะฝ่าข้ามเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงที่เผชิญไปได้
แต่สภาวะของ "ความไม่แน่นอนและความเสี่ยง" ครอบคลุม
สังคมไทยไปจนหมดสิ้น และที่ร้ายไปกว่านั้น สังคมไทยใน
วันนี้กำลังเริ่มเคลื่อนไปสู่สภาวะใหม่ของสังคมด้วยการเดินหน้า
เข้าไปสู่ " ความเสี่ยงภายใต้ความไม่แน่นอน " (Risk
under Uncertainty)

“ความเสียหายภายใต้ความไม่แน่นอน” เป็นสภาวะของการที่จำเป็น “ต้อง
ตัดสินใจ” ในการจะทำอะไรลงไปโดยที่ไม่รู้เลยว่าอะไรจะเกิดขึ้น และคาดเดา
ไม่ได้เลยด้วยซ้ำว่าผลลัพธ์ที่จะเป็นไปได้อีกทางและจะเป็นไปในรูปแบบไหน
บ้าง ความไม่แน่นอนที่ดำรงอยู่เข้มข้นและรอบล้อมการตัดสินใจในการ
“เสี่ยง” จึงทำให้ความเสียหายสูงมากกว่าปรกติมากมายทีเดียว

หากสังคมใดรู้สึกถึง “ความเสียหายภายใต้ความไม่แน่นอน”
สูงมากขึ้นเรื่อยๆ โอกาสของการเกิดความวิตกกังวลตระหนก (Panic)
ก็จะง่ายและเพิ่มมากขึ้นไปด้วย พร้อมๆกันนั้น โอกาสที่จะเกิดความ
สับสนวุ่นวายไร้ระเบียบ (Chaotic) ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น